

KNOW YOUR RIGHTS

Att tänka på i kontakt med polisen

Snabbguide till viktiga lagar

Att tänka på i kontakt med polisen

Syftet med denna guide är att ge en kort överblick över de lagar som rör politiska aktioner i Sverige. Lagen följs inte alltid av polisen, grupper eller personer. Därför kan det inträffa situationer som inte förklaras i denna text. Politisk aktivism följer inte alltid lagen, och därför kan det vara bra att veta vad exempelvis polisen har och inte har laglig rätt till att göra.

Symbolen § betyder *paragraf* och visar var i lagen just detta regleras. Står det t.ex. (RB 1:1§ 2st) betyder det första kapitlet, första paragrafen, andra stycket i Rättegångsbalken. **PL** är förkortningen för Polislagen.

Tack till Vänsterjuristerna Lund & Retshjælpen Rusk för denna guide

OBS! Aktivistens handbok är inte jurister och kan därför inte komma med juridisk hjälp. Vi tillhandahåller endast information från aktivistjurister eller inhämtat från myndigheter.

Polisingripanden

Polisen måste ha stöd i lag för att få göra ett ingripande (Regeringsformen 1:1 §). Du har rätt att få veta vilken lag som polisen stödjer sitt ingripande mot dig på. Polisens ingripanden måste vara proportionerliga till deras avsedda resultat ([PL 8 §](#)). Polisen måste alltså använda den åtgärd som anses minst ingripande. Polisen ska alltid använda så lite våld som möjligt.

Våld mot tjänsteman: Om polisen tar tag i din arm och du försöker rycka undan, t.ex. kämpa, dra eller spjärna emot, räknas det som aktivt motstånd och anses i Sverige vara "Våld mot tjänsteman" ([Brottsbalken 17:1 §](#)). Detta då du enligt lagen hindrar en polis "från en åtgärd i myndighetsutövningen". Även om du krok ar arm med ned någon annan och denna person håller kvar i dig när polisen tar tag i dig så anses du utöva aktivt motstånd, även fast det inte är du själv som stretar emot.

Fota och filma

Det är lagligt att fotografera och filma poliser, såväl uniformerade som civila, på offentliga platser. Det kan dock vara olagligt, om syftet är att ofreda. För att något ska räknas som ofredande krävs dels att du har som syfte att jävlas med personen (ofreda), dels att personen känner sig kränkt. Det kan vara bra att ha eventuella polisövergrepp dokumenterade, men tänk på att allt du dokumenterar kan användas som bevis mot dig och andra om polisen får tag på det.

PL 24-Område

Polisen kan enligt [PL 24 §](#) avgränsa ett område med hjälp av t.ex. kravallstaket, avspärrningsband och infolappar för att helt hindra folk från att komma in, eller ställa upp särskilda villkor för att du ska få komma in på området. Ett sådant villkor kan vara att du måste identifiera dig. Om du försöker ta dig in på området ändå kan polisen avlägsna dig och ditt försök kan också vara brottsligt, vilket kallas "Ohörsamhet mot ordningsmakten" ([BrB 16:3 §](#)).

Identifiering

Polisen kan vilja identifiera dig i olika situationer, t.ex. vid omhändertagande. Polisen kan, vid avlägsnande, omhändertagande eller gripande, visitera dig för att ta reda på din identitet ([PL 19 §](#)). Du måste inte uppge din identitet om polisen inte har en specifik anledning till det. Polisen får inte ta med dig till polisstationen endast av den anledning att du inte vill identifiera dig. För att få omhänderta dig för att identifiera dig måste de ha laga grund, t.ex. att de misstänker att du är efterlyst ([PL 14 §](#)). Då kan de hålla dig i 6 timmar, eller om det är av synnerlig vikt att identifiera dig i ytterligare 6 timmar ([PL 16 § 3st](#)). Du som varken har medborgarskap i Sverige eller i ett annat land som ingår i Schengensamarbetet, måste visa pass för polisen om de begär det ([Utlänningslagen 9:9 §](#)). Om du är medborgare i ett annat Schengenland, t.ex. Danmark, måste du inte visa pass men du behöver ha ID för att visa att du tillhör en kategori som inte behöver visa pass.

Visitering

Polisen kan vid avlägsnande, omhändertagande eller gripande, visitera dig för att leta efter narkotika eller vapen ([PL 19 §](#)). I Sverige är det både olagligt att ha med sig narkotika och att vara påverkad av det. Du får inte ha med dig kniv eller andra liknande föremål som kan användas som vapen på offentlig plats ([Lag om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål 1 §](#)).

En åklagare kan be dig skriva under ett strafföreläggande, det liknar de ordningsböter polisen kan ge när du ex blir stoppad på cykel utan lampor. Detta är som en snabb rättegång, ett sätt att få till en snabb dom kring ett mindre allvarligt brott. Skillnaden från en vanlig process är att det inte blir någon huvudförhandling inför en domstol. Däremot får domen samma innebörd, den uppförs i belastningsregistret och böterna du godkänner genom föreläggandet ska betalas. Det går inte att ta tillbaka eller överklaga ett strafföreläggande med allmänna, vanliga rättsmedel. ([RB 48 §](#)) Du måste inte godkänna ett strafföreläggande, du har alltid rätt att få din sak prövad av en domstol, du har alltså alltid rätt att vägra skriva under.

Ersättning och anmälan

Om en polis begår misshandel, sexuella trakasserier eller tjänstefel, kan du anmäla detta till polisen. Du kan också anmäla en polis eller hela Polismyndigheten till JO. Du måste inte själv ha varit med om händelsen du anmäler. Om du har varit anhållen eller häktad i mer än 24 timmar, och du blir friad från brottet eller förundersökningen läggs ner, kan du ansöka om ersättning hos Justitiekanslern (JK).

Förhör

Förhör hålls för att polisen vill samla information. Om du befinner dig på en plats där ett brott har begåtts kan polisen ta med dig till förhör ([RB 23:8 §](#)). Polisen antecknar allt som sägs och det kan användas under en ev. huvudförhandling. Tänk på att allt du säger påverkar andras situation och att allt som blir del i en förundersökning kan bli en allmän handling om åtal väcks. Den som förhör dig får inte hota dig eller t.ex. lova lägre straff om du berättar. Det är inte en polis som avgör ev. straff, det gör en domstol långt senare i processen. Du kan under ett förhör ha rätt till ett förhörsvittne, en person som sitter med som stöd under förhöret. Så länge personen inte påverkar utredningen kan vem som helst vara stödperson ([RB 23:10 § 6st](#)). Du har ingen skyldighet att svara på några frågor alls, och det är inte brottsligt att inte svara. Du har alltid rätt att svara t.ex. "Inga kommentarer".

Strafföreläggande

Vid mindre allvarliga brott, kan åklagaren besluta om ett så kallat strafföreläggande istället för att väcka åtal. Detta innebär att det inte blir någon rättegång. Däremot får domen samma innebörd: den hamnar i belastningsregistret och böterna du godkänner ska betalas. Du måste dock inte godkänna ett strafföreläggande. Du har alltid rätt att få din sak prövad av en domstol. Det går i princip inte att ta tillbaka eller överklaga ett strafföreläggande om du skrivit på det ([RB 48 §](#)).

Maskering

Att maskera sig (täcka ansiktet för att försvåra identifiering) är som utgångspunkt lagligt. Polisen kan dock införa tillfälligt förbud mot maskering, och under den tiden är det olagligt att maskera sig. Det får polisen endast göra om det har, eller precis håller på att uppstå en ordningsstörning på allmän plats. Polisen ska tydligt informera när förbudet börjar gälla. Det är alltså inte förbjudet att maskera sig på t.ex. en demonstration så länge det inte förekommer våld eller skadegörelse. Det är inte olagligt att bara ha maskering med sig. Det är aldrig olagligt att täcka ansiktet av religiösa skäl om du gör det till vardags också. Straffskalan för maskering är böter eller fängelse i högst 6 månader ([Lag om förbud mot maskering i vissa fall](#)).

Frihetsberövande vid störande av den allmänna ordningen

Du har enligt grundlagen rätt att demonstrera, utöva mötesfrihet och yttrandefrihet, men om aktiviteterna anses störa den allmänna ordningen (eller hotar att göra det) kan polisen ingripa på följande sätt:

Avvisa eller avlägsna: Om någon genom sitt uppträdande stör den allmänna ordningen eller utgör en omedelbar fara för denna, får en polisman, när det är nödvändigt för att ordningen skall kunna upprätthållas, avvisa eller avlägsna hen från ett visst område eller utrymme ([PL 13 §](#)).

Omhändertata: Är en åtgärd enligt ovan otillräcklig för att det avsedda resultatet skall uppnås, får personen tillfälligt omhändertas ([PL 13 § 2 st](#)). Polisen för bort dig från en plats, oftast till polisstationen. Du har alltid rätt att få veta varför du blir omhändertagen ([PL 15 §](#)). Vid omhändertagande enligt PL 13 § får du sitta frihetsberövad som mest 6 timmar, men du ska bli släppt direkt efter förhör ([PL 16 § 2 st](#)). Är du under 18 år ska du bli släppt till förälder eller annan lämplig vuxen ([PL 16 §](#)). Du kan alltså bli omhändertagen för att du har stört den allmänna ordningen, men ytterligare påföljder (t.ex. åtal eller böter) kommer inte att bli aktuella om det bara är frågan om ett omhändertagande.

Detta gäller endast om störningen är pågående. Om störningen har slutat när polisen anländer, kan de inte göra något enligt ovan. Polisen kan vidare endast avvisa, avlägsna eller omhänderta dig om du personligen gör något för att störa den allmänna ordningen. Blott din närvaro är inte tillräcklig för polisen att få göra något enligt ovan – även om du är en för dem känd aktivist.

Bussning: Om deltagarna av en folkmassa anses störa den allmänna ordningen kan polisen frihetsberöva delar av eller hela gruppen genom ett så kallat utvidgat avlägsnande ([PL 13c § 2 st](#)). Då samlar polisen ihop några eller flera deltagare och kör iväg er i en buss, ofta till en plats långt bort. Polisen måste släppa er senast två timmar efter att ni frihetsberövades. Ni som bussas ska meddelas om varför ([PL 15 §](#)).

Misstanke om brott

Det finns inget som heter arresterad i Sverige. Om du är misstänkt för att ha begått ett brott kan du enligt 23 och 24 kap Rättegångsbalken bli frihetsberövad på följande tre sätt:

Gripa: Om skäl för häktning finns, får polisen i brådskande fall gripa dig ([Rättegångsbalken 24:7 §](#)). Du kan inte vara gripen mer än 6 timmar. Är det av synnerlig vikt, kan du dock vara gripen i upp till 12 timmar ([RB 23:9 §](#)). Är du under 15 år kan du vara gripen max 6 timmar, och du kan inte bli dömd i domstol ([RB 23:9 § 2st](#)). När du blir gripen ska du få veta vilket brott du är misstänkt för och på vilka grunder ([RB 24:9 §](#)).

Anhålla: Beslut fattas av åklagare. Du kan vara anhållen i max 3 dagar, sedan måste en domstol besluta om du ska häktas eller släppas. Är du anhållen har du oftast rätt att få en advokat som betalas av staten.

Häktad: Beslut fattas av domstol. Det finns i praktiken ingen maxgräns på hur länge en person kan vara häktad. Beslut om häktning måste omprövas var 14:e dag av domstol. Häktningstiden ska inte överstiga längden på det eventuella fängelsestraffet. Du får bara vara häktad om domstolen bedömer att du kommer fly, begå fler brott, förstöra bevis eller försvåra förundersökningen. Har du inte svenskt medborgarskap är risken större att du blir häktad eftersom att domstolen kan bedöma din flyktrisk som större.